

DIKTER BLAND NÄT OCH BOJAR

KARL-ERIK BERGMAN

Dikter bland nät
och bojar

Söderström & C:o Förlags Ab

Andra upplagan

© Karl-Erik Bergman 1976

ISBN 951-52-0382-1
Tryckeri- & Tidnings Ab
BORGÅ 1976

Denna bok är tillägnad min båt,
som går bara sex knop. Just
därför att den går så sakta,
har jag hunnit forma dessa mina
tankar medan jag kört längs gatt
och fjärdar i mitt fiske.
Så föds alltså mina dikter —
utan några andra ambitioner än
att vara äkta.

Det har hänt att människor gått till botten
med stora båtar.

Det har hänt att människor gått till botten
med små båtar.

Ofta har jag förundrat mig över
att jag själv ännu flyter.

Lycklig kombination

Med stora förväntningar
lade jag kvällen före ut
skotar och en massa nät.

På morgon storm och regn.
Näten fulla av sjögräs och skräp
men tomma på fisk.
En hink strömming, en sik
och några abborrar.
Fisk för en tia; betalt
för hårt och slitsamt jobb.

Men på posten
fick jag, samma dag, ett bättre honorar
för två dikter,
som handlade om
fiskets besvärligheter.

Det är storm på havet inatt.
Men du har väl tänkt på din familjs försörjning
och troget lagt ut dina nät!

Ja, jag har tänkt på min familj —
och låtit näten hänga kvar i boden.

Också ett tvång

När vassarna börjar gulna,
måste jag få ut gäddsaxarna.
När betskutorna börjar dunka,
måste jag få ut siknäten i fjärden
och skötarna vid Hällö.

Ja, jag måste få ut gäddsaxarna,
siknäten och skötarna!
Jag måste!
Förstår du det?

Om du kommer till världens ände
och ser en besynnerlig figur
sitta på sjöbacken och röka flundror,
fråga då inte vem han är.
Köp ett par flundror kanske
och prata lite om vad som helst.
Men gör inte det misstaget
att du försöker omvända den besynnerlige.
Nej, låt honom för allt i världen
vara ifred.

Han tror nämligen på livet.
Det är kanske mer
än vad du själv gör.

Här står jag nu
och ser längs raden av bojar.
Om en timme är novembermörkret
kompakt.

Många morgnar är garnen tomma.
Den enda tröst i detta
är ovetandet om nästa morgons fångst.

Att alltid veta precis
vad morgondagen skall ge,
måste vara ett tröttsamt och tråkigt liv.

Därför fortsätter jag
att kväll efter kväll lägga ut mina garn.
Om du frågar mig
hur jag står ut,
kan jag bara svara:
Du ser ju att jag lever!

Oklar position

Mina små knep i mitt fiske
kallas om några år för folkkultur.
Mina bojar, draggar och linor,
flöten och nätvakare
hänger kanske en dag
i ett museum
som oersättliga bruksföremål
från en svunnen tid.

Men vad skall man tro
när några av mina strömmingsskötar
redan hänger i museet?

Endera är museet före sin tid
eller också är jag långt efter.
För det kan väl inte vara så
att experterna gjort något fel?
Enligt all klokskap
skall jag inte längre kunna leva
på att lägga strömmingsskötar.

— — —

Nå, fiskargubbe,
hur har du det nu då?
Jo tack, jag mår så bra så
Och kärringen har bantningsproblem
och hälften av ungarna är vuxna.

När jag började fiska,
var det dåligt med när
och bra med fisk

Nu har jag mycket nät
och lite fisk.

Hårt

Femton nät
och sex flundror!

Men människan
skall ju inte leva allenast av flundror
utan av var och en fisk
som simmar omkring
i det övergödda, alggröna havet.

En stormig senhöstmorgon
kom jag till min arbetsplats
och kunde utan vidare
bara konstatera att det stod
en halv meter vatten över golvet.
Men ventilationen
var det inget fel på.

Inget att göra.
Gå hem igen
och strunta i jobbet.

Men så kan man väl inte göra.
Koppla in facket —
eller arbetsskyddsnämnden.
Vilken arbetsmiljöskandal!
Så kan man väl inte ha folk att leva!

Jovisst.
Om man är fiskare
och arbetsplatsen är en sjöbod. —

Utan strömming i nordan storm.
Skötarna rivna och tomma.
Hjälper ej gnäll och skrik och gorm –
skötarna ändå tomma.

Tjugo liter bensin körde vi upp.
Allt vi fick
var två små sikar.
I stenviken på Norrskäret
rökte vi dem
och åt dem på bröd
och drack te till.

Dyr fisk
är alltid god!

I stan kunde man köpa sik
för tolv mark kilo
samma dag.

Men vi tyckte
att vi inget hade förlorat.

Tvärtom!

Tusen krokare långrev.
Två grader kallt.
Tio sek/m, nordlig vind.

Känslan —
känslan i fingrarna menar jag.
Först ena tummen,
så högra långfingret.
Sedan vet jag inte riktigt
i vilken ordning de lade utav.

Isig blev durken och toften
och mösskärmen,
som jag ideligen måste stryka högre upp i
pannan
för att kunna se.
Issörja i vattensåarna med lakarna.

När niohundra var inne,
och minst sju åkarbrasor genomdängda,
hade jag femtioåtta lakare.

På slutet kom det bara simpor —
odjur med taggar och horn,
fyller fjärdarna lagom till jul
för att lägga sin gröna rom i mörkret.

När Sveriges magasin gick i tv på kvällen,
hade just sista fingret återfått känslan.

Sådant skall man vara tacksam för

Lilla jul —
råkallt.
Doftar snö i luften.

Torskarna i lutvatten i sjöboden.

Nedanmörkt
och bra med lakar.
Redan två sumpar fulla.
Näten blir liggande
med simpor och hötter.
Alltför korta dagar.
Reder upp de bästa och minst trassliga
och får ut dem i udden.
Resten kanske Sonja . . .
om hon har lust —
i morgon,
när hon fått ungen till lekis.

Kallt, rått,
skulle varit hem och fått lite varmt
innan man far ut och lägger.
Men då blir det ju mörkt.

Alltmer blir man som en jakthund:
äter på kvällarna . . .
flåsar på dagarna.

Jagar fisk
ikapp med vintern.

Inget val

I dimman vid Tigrunden
kastade vi ut trålen.
Stretade och drog i fyra timmar
med 2 x 200 hästkrafter.
Bara i radarn såg vi kobbarna
och de andra båtarna.
På ekolodet tuschades små svarta klumpar,
och måsarna i kölvattnet bekräftade.

När vi stoppade och spelade in
blev det hårda tag.
En silvervit jättepåse vällde upp
som en driva längs båten.

Men elva ton strömming är ingen poesi.
Vid kajen kröktes ryggar
och knogar vitnade kring skyffelskaft.
Elva ton strömming till minkmat
medan människomassor dör i
proteinbrist gör skyfflarna och lådorna ännu
tyngre.

Men nästa morgon,
punktligt klockan fem,
kastar vi igen trålen vid Tigrunden.

Mänskligt

Ja, ni ligger där ni
med era uppsvällda magar
och dör
och dör
och dör.

Men våra minkar får allt dyrare skinn
av all proteinrik fisk,
av alla vitamintillskott
och allt druvsocker.

Det är ju viktigt det
för det ligger pengar i minkskinn.

Och att ni ligger där och dör, —
a, det är ju en annan sak, det. —
Eller är det inte?

När jag träffar lärda män
diskuterar jag inte gärna konst,
litteratur eller vetenskap.
Mest kanske för att slippa känna mig underlägsen.

Jag pratar mycket hellre fiske.
Dels därför att det kan jag
och så är ju fisk mat.
Det är ju mat världen behöver
i första hand
för att sedan också ha en chans
att orka med det övriga.

Så frågar jag mig återigen:
vilket är större —
att fiska eller att dikta?

Solen står högt i dag, Broder.
Och vinden är frisk och ren.
Dra därför upp ditt huvud ur gyttjan,
tvätta ditt smutsiga hår
och torka det i sol och vind.

Kom sedan och slå dig ned ibland oss
och vi skall glömma
dit något underliga beteende.

Strandmänniskor

Vad är det vi strandvandrare söker?
Vad tror vi att vi skall finna
i bukter och skrevor
och på stränder med slipade, hala stenar?
Vad väntar du göra för fynd
i tångbäddade havtornssnår
eller bland vindpinad strandråg?
Allt du finner
blir kanske några sura propsar
ämnade till stöttor
för mörka gruvschakt.

— —
Tänk,
om man på livets vindpinade stränder
ändå kunde finna så mycket
som några kraftiga stöttor
att stötta upp med
runtomkring sig.

Vi lever så oklokt
bara för att det går så lätt
att spola ner allt
i livets stora slasktratt.

Men ingen tänker på
att någonstans
måste ju allt rinna ut.
Och småningom når oss stanken,
hur prydligt vi än har rett upp
omkring oss.

O, vad det är härligt
att få sträcka fulla segel
och i friska vindar
brusa fram
på livets stora hav.

Tänk,
vad man känner sig fri och glad;
inget som binder,
inget som hindrar.
Bara att segla på.

— — —

Men käre seglare,
du har ju sedan många år
stått stadigt på grund
utan att fatta det.
Här har du brassat och halat och trott
att du lagt oceaner bakom dig.
Och så står du på grund
nästan där du startade
med din lilla ynkliga farkost.

som väl heller aldrig skulle ha klarat
ett öppet hav
med storm och krabba sjöar.

Problem

Fyra bröder köpte en gammal trålarare
och började fiska.
Det gick bra och fångsterna var goda.
Men så gick en av bröderna iland en dag.
De andra tre fortsatte.
Det gick bra och fångsterna var goda.

Så en dag
gick en till av bröderna iland.
De andra två fortsatte.
Det gick bra och fångsterna var goda.

Men sedan gick den ena av de två iland.
Den som blev ensam
kunde då inte fiska.
Lejfolk stod inte att få för pengar.
Då gick också den ensamme iland.

Båten blev liggande
och vattenfylldes småningom.
För man kunde inte enas om
vem av de fyra som skulle hålla den läns.

Efter några år
sålde de den mycket illa medfarna båten
och fick igen sina pengar
fast botten var ruttet.
En direktör köpte den,
byggde om den till nöjesbåt,
körde ner mot Marocko
men sjönk i Biskaya.

Men bröderna var nöjda med affären.

Er skärgård är underbar,
sa turisten.

Ja, vår skärgård är underbar,
sa jag.

Tänk, om man ägde en ö,
sa turisten.

Hur härligt skulle man inte ha —
semester på en egen ö!

Fast det är ju klart
att om andra gjorde på samma sätt,
köpte en egen ö . . .

Kanske bäst som det är.

För nu
har ni i alla fall
en underbar skärgård,
sa turisten.

Det är inte lite människor
som bygger — och bara är
längs stränderna nuförtiden.

Skulle alla dessa tvingas
försörja sig på fiske,
skulle vi få se på en sväldöd
som vi aldrig skådat.

Så länge dröjde
det nog inte heller
innan statshjälpen kom
och gjorde ett krafttag
för att rädda denna utdöende
och för skärgården
så viktiga befolkningsspilla.

Nationalekonomi

Kollega i oljeställ och öppen båt —
det finns mycket fisk nu i farten.
Vårsolen lockar upp dem ur djupen
och grundvikarna fylls av lekande fiskar.

Fiska nu
och se glad ut!
Fyll dina sump ar
och sälj sedan till gott pris!

Men det går ju bara inte.
De övermätta har mer än nog av mat
och vill inget betala för fisk nu.
De svältande har inga pengar
att köpa den för.

Så får den väl gå kvar då i havet
och de svältande
får fortsätta att svälta.
Och vi fiskare får klara oss
så gott det går.

Fast vi reder oss nog
vid vår gryta
med fisk och potatis.

Men
vi ville ju tänka nationalekonomiskt.

Lugn,
det finns kloka män
som gör det.
Se t.ex. på den alltmer ökande
fiskimporten
från u-länderna!

U-hjälp

Här har du femtio cent
lilla utsvultna barnunge i u-land.
Gå nu och köp dig en bunt tuggummi.
Spar några hem också
till din dödande moder.
Tugga sen tills ni repar er.

Sedan skall vi sända er ännu mera hjälp
i form av bombplan och vapen.
Ja, vi vill verkligen hjälpa er
för allt vad era naturtillgångar är värda.

President Nixon gick. —
Tack för det,
mr Nixon!

Men också jag
har kämpat med fula tistlar
i många år.
En stor
lyckades jag helt få bort.

Men vad hjälper det,
när alla de andra sår
sina tusen frön med vinden.

Aug. -74

I Leningrad

I Leningrad stekte solen
på Marsfältet.
Tysta stod vi
vid den eviga elden
och tänkte på dem
som offrades i revolutionen.

Mäktig
flöt Tchaikovskys sjätte symfoni
ut ur en högtalare
någonstans.

Människorna var mycket vänliga.

Tanja, som guidade oss,
talade vacker, ren svenska.
Småpojkar tiggde tuggummi.

Stilla flöt Nevan genom stan.

Men vi visste ingenting
om vad som samma dag
hände i Tjeckoslovakien.

Ingen av oss visste
att stridsvagnar rullade in i Prag
och att människor satte sig på gatan framför dem.
Ingen av oss visste då
att något hos ett folk
höll på att krossas.

Tysta stod vi på Marsfältet
och tänkte på dem som offrades för revolutionen. —

Stilla flöt Nevan genom stan.

Augusti 1968

Någon ropar i mörkret.
Någon ropar ur mörkret från havet.
Omöjligt,
ingen kan vara på havet
i detta mörker.

Och ändå är det så
att någon ropar ur mörkret
från havet.

Det vet nog den bäst
som går längs stränder
och lyssnar.

Bara den som lyssnar
kan höra.
Bara den som vet
kan förstå.

Ja, jag vet att du väntar,
min älskade.
Men varför står du ute i kolden?
Kom in till mig!
Ännu har jag värme
så det räcker för oss båda.

Du,
eftersom vi har samma väg att gå,
tycker jag vi skall räcka varandra handen.
Åtminstone när vi skall förbi
de farligaste ställena.

Du vet hur lätt det går att snubbla
i livets ödemarker.
Vi klarar det bättre,
om vi håller varann i handen.

Var försiktig, min älskade,
när du håller en kolibri i din hand.
Ta i den varsamt,
mjukt och varsamt.
Du vet hur lite den tål.
För du vill väl inte att den skall dö därinne
i din kupade, varma hand?

Man säger att rosor
är kärlekens blommor.
Mörkröda rosor.
Och visst bär de kärlekens färg!

Men varför blommar de så sent?
På hösten,
när äpplena faller tungt och moget,
brinner ännu rosorna i stora klasar.
Och när nu den första snön
kom så plötsligt,
står de där mitt i det vita
och blöder
som bara rosor kan blöda
i vit, ren snö.

Hur skall det gå nu
med allt det kärleksröda?

Längst ute mot havet
kan ingenting brinna.
Bara om du lämnar havsstranden
och går in i skogen
och där börjar leka med elden,
kan en liten gnista
bli en stor brand.

Medan den ännu är en gnista,
kan du släcka den
om du vill.

Men bara om du vill.

Dikter från Lofoten

Det känns tryggt att gå här
bland Nordatlantens fiskare;
höra dem berätta
och se dem leva bland sina båtar
och sina doningar.

Här fostras män med hårda tag.
Men riktigare människor
har jag aldrig mött.

Det är kväll och det är ebb
i Kabelvågs hamn.
Solen har långt kvar till havet,
fast den redan länge varit bakom fjället.

Fiskebruken står
på oändligt långa ben i viken.
Det doftar fisk och tång.

Långt nedanför kajerna ligger
fiskekuttrarna.
När floden kommer,
går man ut på nattens fiske.

Men ännu är det stilla i hamnen.
Fyren på piren är släckt,
för Nordatlantens sommarnätter
är ljusa som dagen.

Det är kväll
och det är ebb
i Kabelvågs hamn.

Ett så stort hav
Och ändå så stilla!
Overkligt att stå här på fjället
och se Atlanten som en glasskiva.

Långt därute flyter höga öar.
Skulle de vara lika låga som våra skär,
skulle jag inte kunna se dem.

Så stilla havet ligger!
Men man säger att ibland
slår sjöarna över tiometerspiren
och över fyren
och vräker sig ner i hamnen.
En gång måste man ro i båtar längs gatan
till den kooperativa butiken.

I fjorden börjar fjället.
Reser sig brant,
pekar upp genom molnen,
slutar med sin spets
någonstans däruppe
i den blåa rymden.

Viker sin spegelbild åter
ner i fjorden.
Och jag vet knappt vad som är
himmel, vatten eller land
i denna sagovärld
med alla färger brinnande i mitt öga.

I Skarsvågs hamn
simmade storögda torskar under kajerna.

Det låter smaskigt det,
jämfört med våra snorgärsar
under båthusgolven.

På fiskebrukets vägg i
Skarsvåg står:
— Verdens nordligste fiske-
vær. —
Och jag kan mycket väl tänka
mig att de har rätt.

Vinterstorm

Någonstans vid urkraftens centrum
slog det loss i mörkningen.

Tjöt ner genom havet.

Tog blytungna molnens snömassor
och vräkte allt framför sig
mot Getabergens isiga stup.

Med tordönsstämma vrålade havet
och bröt sig skoningslöst över grynnorna.

Isiga bergen och martallarna
förtog ingen styrka av stormen.

Allt ursinnigare hov den sig in över skogarna,
vräkte snön upp över bergen,
ner genom dalarna och stupen.

Fyllde lidarna och sänkorna.

Dånade och röt i nermörka natten.

Packade vägar och byar
i hårdaste drivor.

I stugorna suckades böner:
O, Gud bevare dem
som är på havet i natt.

Det måste ha varit länge sedan
vi plockade liljekonvalj på Hällö.

Kälken löper lätt
över fjärdarnas blankis.
Tjocka, gröna vassen
är nästan borta nu.
Sticker några gula stjärkar
genom isen bara.

Men genom att hugga
och åter hugga mina vakar
kan jag hålla ettrig vinternordan
utanför min tröja.
Bara med termoskannen
kan jag överleva matpaus på isiga vidder.

Och visst går det bra.
Plastbaljan på kälken är snart full
och i sumpen har jag,
oss emellan sagt,
ganska mycket fisk.

Men nog måste det ha varit länge sedan
vi plockade liljekonvalj på Hällö.

Sen vår

Jag ville ropa till dig:

Vår!

Men min tunga vill ej lyda.

Ty i detta isiga landskap

måste jag ännu en tid

dra min längtan

på knarrande medar

Hur gärna skulle jag inte sjunga för dig om

svalorna. Men så länge uttern har bara två små hål i

sundet, kan jag ingenting lova.

Bakskär

Bergrygg stupar ner i havet.
Innanför
ligger inbäddad grundflada;
en gång i tiden
rospiggars skyddade hamnplats
med bodar för fisk och för boende.
Ja, det föddes också barn
i Bakskärs bodar.

Idag är skäret hem
endast för mås och ej der.
Och i fladan stiger gäddor in när havet
utanför är upprört.

Bakskär —
drivvedsskär, fågelskär.
Inget finns som är skönare
än dina rosen
av slipade, röda stenar
och dina tångbäddar med drivved,
hallonsnår
och klasar av blommande vildlök.

I långa dyningar bläddrar
havet sig upp på stranden –
viker blad efter blad
upp över stenarna,
talande ett språk
som inte många av oss
längre förstår.

I klarsky över höstliga fjärdar
seglar gråtrut.
Västan drar friskt.

--

Såg du vildgässen
som plöjde över Dånö?
Och råbocken,
innan den slank in
bakom havtornen på Näset?
Och alla färgerna?

O, alla dessa färger!
Ser du inte hur Hällöudden brinner
i gult, i rött, i rosa?

Egentligen skulle jag bara vilja ropa
mitt i all denna prakt.
Eller också stillsamt och tyst
ta till pensel och palett
och bli ett
med alla brinnande färger.

Novemberdagen
med sin stora tysta gråhet
är som en snäll gammal farmor
som stickar stora, gråa vantar.

Så är också kvällen
med sitt djupa, sammetsmjuka mörker.
Lindar in sin värld
i mjukt, i vått, i svart.
Lindar in oss alla,
lägger varsamt ned oss
i sin korg
bland alla gråa och svarta nystan.

Sedan stickar hon igen
den snälla och den gamla.
Tålmodigt formas vi
till nyttigt, användbart.

Så kan vi,
av gråhet och av mörker danas
till människor med ljus i blicken.

Kanske just därför
att novemberdagen
med sin stora, tysta gråhet
är som en snäll gammal farmor
som stickar stora, gråa vantar.

Havet suckar tungt ikväll
efter gårdagens nordväst.
I svarthal skreva
krokas dragg
och rad med tio skotar
står snart i båge ut från berget.

Havet suckar, kluckar, smaskar
loja dyningar in i skrov
och klevar.
Så breder höstkväll ut sig
över hav och uddar.

Mjuk och mörk
väntar natten
medan strömming går i garn.

Och havet gurglar sig försynt,
gnolar sin melodi
tills det somnar.